

הכרוניקה: מה קורה כאן

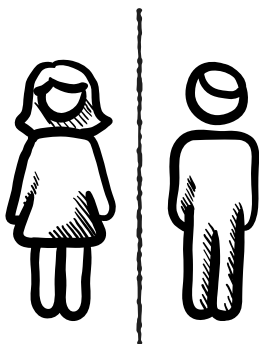
יהודה יפרח

האם פרסום תלונות בגין הטרדה מינית מוגן מפני תביעת לשון הרע גם כאשר בית המשפט בחן את הטענות ושלל אותן? // פסק הדין של בית המשפט המחוזי קבע תקדים חדש ובעייתי בסוגיית השיימינג נגד חשודים בהטרדות מיניות. תחילתה של הפרשה בתלונה על הטרדה מינית שהוגשה ל'פורום תקנה' העוסק בטיפול בהטרדות בקרב מרצים, רבנים ונושאי תפקיד חינוכי במוסדות הציונות הדתית נגד מרצה פופולרי ליהדות. הרב יעקב אריאל, אז רב העיר רמת-גן ומבכירי רבני הפורום, ביקש להעיד את המתלוננת בפני אישה בכדי לאפשר לה לדבר בגילוי לב, ולכן הפנה אותה לפרופ' יפה זילברשץ, שהייתה אז דיקאנית הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר-אילן. זילברשץ בחנה את הדברים, הגישה את מסקנותיה לרב אריאל, ובעצה אחת עמו הטילה מגבלות שונות על המשך פעילותו של המרצה. הפרשה כולה זכתה לפרסום ציבורי כאשר נחשף שמו בפרסומי שיימינג שהפיצו חנה קהת ואיילת וידר-כהן מארגון 'קולך', בין היתר בעיתון מקור ראשון ובקבוצת הפייסבוק "אני פמיניסטית דתייה וגם לי אין חוש הומור". בעקבות הפרסומים כתב אז הרב אריאל כי "כמי שעמד מאחורי בירור הפרשה צר לי לקבוע כי נכשלתם בלשון הרע. מ' לא הטריד ולא הציע. הייתה שם בעיה אתית והוא נתן עליה את הדין. יש לתקן את העוול שנעשה". // המרצה תבע את וידר-כהן וקהת בבית משפט השלום בירושלים על הפרסום המבייש. השופט הרשיע את הנשים באחד הפרסומים ופטר אותן מאחריות לפרסומים האחרים בטענה שהם נעשו בתום לב. בעקבות ערעור שני הצדדים למחוזי התנהל בבית משפט השלום דיון הוכחות, ובסופו פורסם פסק דין נוסף ובו נקבעו הדברים הבאים: "מכלול נסיבות העניין מלמד שעסקינן בתקרית בודדת שאינה עולה כדי הטרדה... התנהגותה של פלונית, יוזמתה בקיום המפגש, המידע שנמסר מפיה, העובדה שהנתבע העיד שהתכוון לסייע לאלמונית בשיחה ולתמוך בה, אופייה של השיחה כמעין טיפולית והתרשומת התומכת בעניין זה תומכים במסקנה שהמקרה איננו הטרדה מינית". // התיק חזר למחוזי ושם פתחו השופטים אהרן פרקש, עודד שחם ואברהם רובין

את דבריהם בקביעה כי "נקודת המוצא לדיון היא כי אין מחלוקת שבארבעת הפרסומים אשר נידונו בפסק הדין הייתה לשון הרע על המערער". חנה קהת ואילת-וידר כהן טענו להגנתן כי הן פרסמו את עצם הגשת התלונות, ולכן הן חוסות תחת הגנת 'אמת דיברתי' גם אם התלונות התבררו כמשוללות יסוד. מהצד השני כתב בא כוח המערער כי "תלונות (בלבד) אינן יכולות לבסס הגנה של אמת בפרסום". // על דברים אלה כתבו השופטים: "טענה זו יש לדחות. אם הפרסום היה מייחס למערער את עצם ביצוע המעשים, להבדיל מאמירה כי הוגשו תלונות לגביהם, לא היה די בתלונות על מנת לבסס את אמיתותו. ברם, משהוגבל הפרסום לעצם הגשתן של התלונות, הממצא העובדתי כי אכן הוגשו התלונות מבסס את יסוד האמת בהגנה". // חשוב להבין את התקדים שנקבע פה: על פי פסיקת המחוזי הטרייה, מפרסמי קמפיין שיימינג המייחסים לאדם הטרדות מיניות יכולים לחסות תחת הגנת 'אמת אמרתי' גם אם הטענות הופרכו. עצם העובדה שהוגשו תלונות מספיקה כדי לפרסם את תוכנן בציבור ולהשחיר את דמותו של הנילון עוד בטרם זכה ליומו בבית המשפט. // יומיים לאחר פרסום פסק הדין התאבד האומן בועז ארד מבית הספר 'תלמה ילין' לאחר פרסום כתבה אשר ייחסה לו קיום מערכות יחסים אינטימיות עם תלמידות. המקרים אינם דומים שכן ארד לא הכחיש את המיוחס לו, אולם שני האירועים ממחישים את הכשל שהתפתח בשיח הציבורי כתוצאה מקמפיין #metoo: הרצון המוצדק כשלעצמו לעשות צדק היסטורי עם נפגעות ששתקו שנים רבות גורם לשחיקה במערך האיזונים והבלמים שהליך משפטי הוגן אמור היה לייצר. ■ קשה להפריז בחשיבותה של הכרעת בג"ץ בעתירה נגד מסלולי לימוד נפרדים באקדמיה לעתידה הכלכלי של החברה החרדית. את העתירה הראשונה הגישה ב-2014 יופי תירוש, משפטנית מתחום המגדר, יחד עם אנשי אקדמיה נוספים, באמצעות חגי קלעי – כוכב עולה בשמאל הישראלי במאבקים בענייני מגדר ולהט"ב. טענתה הייתה שמסלולי לימודים בהפרדה מגדרית 'פוגעים בכבוד ובשוויון' שהוכרו כזכויות מוגנות בחוקי היסוד של 1992, שכן נשים מרצות אינן יכולות ללמוד בהם סטודנטים גברים. טענה נוספת הייתה שמסלולים אלה פוגעים

ב"אתוס האקדמי" המקובל בעולם. "מדיניות של נפרד אך שווה הינה בלתי שווה. ביסוד גישה זו מונחת התפיסה כי הפרדה משדרת עלבון כלפי קבוצת מיעוט המוצאת מן הכלל, מחדדת את השוני בינה לבין האחרים, ומקבעת תחושה של נחיתות חברתית", כתבה העותרת. תירוש ביססה את דבריה בתיאוריות פמיניסטיות שלפיהן באופן בסיסי הנשים מופלות, מוחלשות ומודרות, וכל הפרדה מגדרית מנציחה את מעמדן הנחות ומעמיקה את הדרתן מהמרחב הציבורי. // המדינה מנגד הציגה מחקרים המראים כיצד לאחר שנות דור של התבוסות בעוני,

החרדים הצעירים נוהרים היום בהמוניהם לאקדמיה לצורך רכישת מקצוע. לפי המחקרים רובם המוחלט של הסטודנטים החרדים לא היו עושים את הצעד אם לא היו בנמצא מסגרות נפרדות. עוד הראתה המדינה שהלימודים הגבוהים תורמים בעיקר למימושן האישי והמקצועי של נשים חרדיות, המהוות 70% מכלל הסטודנטים במגזר. // בעקבות העתירה קיימה המועצה להשכלה גבוהה שימוע ציבורי גדול, ובעקבותיו הוטלו ב-2017 מגבלות קשות על המח"רים (מסלולי חרדים) במכללות ובאוניברסיטאות. המל"ג החליטה שבמסלולים אלה יוכלו ללמוד רק מי שלמדו בגיל התיכון במוסדות של המחוז החרדי ולא עשו בגרות. במילים אחרות, נאסרה ההשתתפות על חרדים מודרניים שלמדו בישיבות תיכוניות חרדיות, על חוזרים בתשובה ועל דתיים לאומיים וחרדים לאומיים. מגבלה נוספת קבעה איסור על פתיחת מסלולים נפרדים לתואר שני – אף שהדבר פוגע מאוד באופק ההתפתחות המקצועית, בעיקר של נשים המתמחות בתחומי הטיפול. מי שהכתיבה למעשה למל"ג את התוצאה הייתה המשנה ליועמ"ש דינה זילבר, האחראית על תחום המשפט המנהלי. // שתי עתירות הוגשו בעקבות פרסום ההחלטות. הראשונה של תירוש ושות': העותרים טענו שאין הצדקות לאיזונים שקבעה המל"ג, וכן שחוק זכויות הסטודנט מ-2007, הקובע שמסלולי לימוד נפרדים לגברים ולנשים מטעמי דת לא ייחשבו אפליה – איננו חוקתי ועל בית המשפט לבטלו. מנגד עתר פרום קהלת בטענה שהמגבלות שהטיל המל"ג חסרות בסיס משפטי ועשויות לפגוע פגיעה אנושה במאמצי המדינה לשלב את החרדים בשוק העבודה. // וכאן מגיעה השערוייה: תשובת המדינה לעתירה החדשה קיבלה למעשה את הנרטיב הקיצוני של תירוש ושות' וקבעה שכל הפרדה מגדרית היא הדרה ופגיעה בנשים. טענת המדינה הייתה שלימודים בהפרדה אומנם אסורים, אולם המקרה החרדי הוא מצב קיצון המחייב התייחסות מיוחדת, והאיזונים שקבעה המל"ג מאפשרים את המינימום ההכרחי כדי לחלץ את החברה החרדית ממעגל העוני. // לתשובה הזו יש משמעות משפטית מרחיקת-לכת, שכן היא קובעת כעמדת מוצא שכל הפרדה מגדרית אסורה משפטית. מעתה ואילך, כל מי שפותח מסלול כזה יצטרך להוכיח שההפרדה עומדת בשורה של קריטריונים מחמירים: שהיא מעוגנת במחקר שמבסס את הצורך, שנעשה "איזון ראוי", שנערך "הליך שימוע כמתבקש", ועוד. מי שיקבע האם מוסד אקדמי עומד בקריטריונים הקשוחים הללו יהיו כמובן היועצים המשפטיים מלשכתה של דינה זילבר, כפי שקרה במסמך של המל"ג. לדברים הללו יש גם משמעות לטווח הארוך, בדמות איום על כל פעילות נפרדת המסובסדת על ידי המדינה: בתי ספר יסודיים, ישיבות תיכוניות, אולפנות, ישיבות גבוהות, מכינות קדם-צבאיות, חופי רחצה ואולי אפילו בתי כנסת. כולם יצטרכו להסביר מדוע הם ממשיכים להתנהל בהפרדה מגדרית. // העתירה כללה גם בקשה לצו ביניים שתשובה נפרדת אליו תועבר בקרוב על ידי משרד החינוך. אם השר נפתלי בנט לא יתעשת, אלא יישר קו עם עמדת הפרקליטות, המשמעות

תהיה לא רק פגיעה קשה מאוד במאמץ הלאומי לשלב את המגזר החרדי בשוק העבודה, אלא גם במאות מוסדות חינוך של הציונות הדתית. ■ גם גופים חשאיים זקוקים ליחסי ציבור. כשאירוע שהם מעורבים בו נחשף על ידי מי שחפץ בטרפודו, הם לא יכולים להשאיר את הזירה לניהולו של 'האויב' מבלי להסביר את עמדתם לציבור. כך, למשל, הוקמה לפני כעשור וחצי דוברות השב"כ. אלא שגופים אלה, ממלכתיים ופרטיים כאחד, צריכים לעשות את מלאכת ההסברה שלהם בידיים וברגליים קשורות. // ימים קשים עברו על ראשי עמותת עטרת כוהנים. הפרסומים שייחסו להם הצעת שירותי מין כדי לקדם גאולת קרקעות בעיר העתיקה גרמו להם לייסורי נפש לא פשוטים. יש להם גרסה משכנעת למה שאירע, אלא שהיכולת שלהם לפרסם אותה במלואה מוגבלת מאוד. החשש המרכזי הוא מפגיעה במהלכי רכישות אסטרטגיות שטרם הסתיימו. // הסוגיה העקרונית עלתה לראשונה לפני שנות דור, כאשר בעל נכסים ערבי דרש שיוספק לו נערות ליווי כתנאי נוסף לחתימה על עסקה גדולה. רב ששמע על הדילמה ביקש לערוך גזירה שווה בין פסק הלכה שניתן בזמנו על ידי הרבנות הראשית לאנשי המוסד המודיעין ולתפקידים מיוחדים, לבין פעילות העמותה. אנשי המוסד פנו אז לרבנים הראשיים בשאלה אם מותר להם לערוך שימוש בפיתוי מיני במסגרת פעילות מבצעית חיונית. הבסיס ההלכתי שעמד בפני הרבנים הוא סוגיה תלמודית העוסקת במעשיה של יעל אשת חבר הקיני במסגרת מלחמת דבורה וברק בן אבינועם במצביא הכנעני סיסרא. על בסיס סוגיה זו ופסיקות הלכה מתקופות שונות גיבשה הרבנות היתר מוגבל לפעילות מהסוג הזה. במסגרתו עשה המוסד לא פעם שימוש בפיתוי מיני בפעילות מבצעית, כמו למשל בלכידתו של מרגל האטום מרדכי ואנונו. // רבני העמותה דחו את ההשוואה על הסף. הם קבעו שגם אם יש היתר למדינה להשתמש באמצעים מפוקפקים למטרות מובהקות של ביטחון לאומי, היתרים אלו אינם רלוונטיים לעמותה, מהטעם ש"אנחנו לא מדינה". העמותה החליטה אז על מדיניות גורפת שלפיה כל מהלכי הרכישות של העמותה יתבצעו אך ורק במסגרת החוק, ההלכה והמוסר. // פעילותה של עטרת כוהנים נעשית בהתאם לחוק אך רובה ככולה מאחורי הקלעים. היא כרוכה בעיסוק עם חומר אנושי מורכב, ודורשת לא פעם תחכום, עורמה, משחק פסיכולוגי וזרימה עם דפוסי שיחה מעולמות תרבותיים

רחוקים. במשחק הזה נוצרים לא פעם פערים בין הסמול טוק לבין מה שנעשה בפועל: הסוכן נדרש לעיתים לזרום עם "שיחת מילואים" וולגרית של הצד שכנגד כדי לשמור על מערכת היחסים, ובמקביל לשמור באופן

קפדני על גבולות גזרה ברורים בהתנהלות המעשית. // העוסקים במלאכה לא יכולים לחשוף דרכי פעולה ושיטות עבודה כי הם עובדים מול שחקנים חוזרים, וכל צעד לא זהיר עלול לפגוע בשנים של מאמצי על. השתיקה הזו קשה במיוחד לדמויות שלא מתעניינות לא בכסף ולא במעמד אלא אך ורק בשליחות הלאומית שהן נטלו על עצמן. ■ האקטיביזם הייעוצי, מסתבר, מזדחל לעיתים מהדלת האחורית. עתירת מחבלי חמאס שנידונה בהרכב מורחב של תשעה שופטים הגיעה להחלטה דרמטית: שר הפנים לא יוכל לשלול את תושבותם של מחבלי חמאס מורשעים בפעילות טרור, אף על פי שחוק הכניסה לישראל מסמיך אותו בצורה מפורשת וברורה לבטל רישיון ישיבה מטעמים של פגיעה בביטחון הציבור ובשלומו. // להבנת המעשה נשתמש בדברי השופט פוגלמן עצמו, בפתחת פסק הדין שלו: "העותרים הם תושבי מזרח ירושלים בעלי מעמד של תושבות קבע. בבחירות שנערכו ברשות הפלסטינית בחודש ינואר 2006 נבחרו שלושה מהם לכהן בפרלמנט הפלסטיני מטעם רשימת 'הרפורמה והשינוי' המזוהה עם ארגון חמאס. ביום 30.6.2006 החליט שר הפנים לבטל את רישיון ישיבת הקבע של העותרים בעילה של 'הפרת אמונים'". // דעת הרוב בהרכב החליטה לבטל את החלטת שר הפנים בנימוק מעורפל של "היעדר אמות מידה מפורטות בחקיקה ראשית לשלילת רישיונות לישיבת קבע, בפרט בשל שיקולים הקשורים בהפרת אמונים כלפי מדינת ישראל ובמעורבות בטרור". במילים אחרות, לטענת השופטים החוק הקיים איננו מפורט וספציפי דיו אף כי שרי פנים ערכו בו שימוש במשך שנים. // פסק הדין עורר סערה במערכת הפוליטית בשל הכלי האקטיביסטי החדשני שנוסה בו לראשונה – ביטול דה-פקטו של חוק ותיק באמתלה יצירתית חדשה שלשון החוק איננה ברורה דיה. ח"כ אמיר אוחנה ביקש לתקן את המעוות והגיש הצעת חוק שעברה לאחורונה בקריאה שנייה ושלישית. חקיקה כזו אינה פשוטה, שכן היא יכולה בעצמה להיפסל על ידי בית המשפט בשל חוקי היסוד; אבל גם אם החוק יינצל מידו של בג"ץ, יש בו בעיה מבנית. // החוק של אוחנה נותן ליועץ המשפטי לממשלה אפשרות להטיל וטו על כל החלטה של שר הפנים. הסכמתו של היועמ"ש או נציגיו הפכה תנאי לפעולתו של שר הפנים בעניין. מבחינת היועצים המשפטיים, מדובר בחלק ממהלך אסטרטגי שנועד לעגן בחקיקה ראשית את היועמ"ש כמעין שומר-סף כול-יכול של הממשלה. לא רק שהיועץ יכול לבלום החלטה מנהלית אם לדעתו היא בלתי חוקית, אלא שמראש אי אפשר בכלל לקבל את ההחלטה ללא אישורו. החוק הזה הופך את היועץ מיועץ למי שבפועל מקבל את ההחלטות. ■ השוואה בין שתי תקופות של תעסוקה מבצעית במילואים על גבול מצרים מספקת זווית מבט מעניינת על התפתחות התמודדותה של מדינת ישראל עם גלי

ההסתננות מאפריקה. // הפעם הקודמת שלי הייתה בתעסוקה מבצעית בשנת 2007. הגיפים של מחלקות הסיור ביחידה ניהלו אז קרב אבוד כמעט נגד ההברחות הפליליות. גם כאשר חוליות התצפית שלנו גילו מפגשים של 'פופאי' (הכינוי למבריחים בדווים ישראלים שהגיעו אל הגבול כדי לאסוף נשק, סמים או נשים ממדינות הגוש המזרחי המועסקות בזנות) ו'טומהוק' (הכינוי למבריחים מהצד המצרי) הם נאלצו להתמודד איתם עם יד קשורה לאחור. // המבריחים היו מגיעים ברכבי שטח חדישים ומהירים, שרכבי ההאמר הצה"ליים הכבדים התקשו להתמודד איתם. גם כשהמפקדים נקטו תחבולה ונוצר מגע הוא לא היה אפקטיבי. השימוש בירי, גם באוויר לצורך להרתעה, נאסר בתכלית האיסור, והכלים המשפטיים אפשרו טווח פעולה צר מאוד לכוחות שכן אפילו לעכב את המבריחים היה בעייתי אם הם נתפסו לפני ביצוע ההברחה עצמה. // אם כך היה המצב בגזרת המבריחים, הנה ביחס למסתננים הידיים היו כבולות לחלוטין. קבוצות גדולות של מסתננים היו חוצות את הגדר ומתיישבות על כביש המערכת, ומה שנוותר ללוחמים לעשות היה להזמין טיולית ולשלוח אותם לתל-אביב. באותה תקופה גבול פיזי כמעט שלא היה קיים. // מאז המצב השתנה לחלוטין. המדינה בנתה מכשול פיזי לאורך 241 קילומטר בעלות של מיליארדי שקלים, שהוא למעשה קומפלקס של מכשול כפול. חלקו הראשון, בצד המערבי, כולל משולש של גדרות תיל סבוכות ועבות. חלקו השני, בצד המזרחי, הוא גדר פלדה גבוהה ומסיבית המחופה בסלסילי תיל. לאורך כל הגדר אין שערים, כדי ששום מפקד לא יתלבט אם לפתוח אותם בשל לחצים כאלו ואחרים. הגדר לבדה לא הייתה שווה הרבה אלמלא מגדלי התצפית הפזורים לאורך קו הגבול. אלו נותנים התראה על פעילות חשודה כבר בעומק השטח המצרי, ומזניקים לאזור את כוחות הסיור הצה"ליים. // התפתחות מעניינת נוספת התרחשה בשטח המצרי, שם האיום המרכזי של החיילים הוא פעילי מחוז סיני של דאעש. הללו מבצעים בסיני פיגועים קשים הגובים עשרות קורבנות מדי חודש. המצרים חוששים מאוד מפעילי טרור המתחפשים למסתננים. הם מעדיפים שלא לקחת סיכון ואצבעם קלה על ההדק. בסיורים הליליים שמענו לא מעט ירי באוויר מהצד השני בכל פעם שהסיור שלנו נעצר בנקודה מסוימת. קציני המודיעין הסבירו לנו שהמצרים חוששים שהעצירות הללו נובעות מהתראה שהתקבלה מהתצפיות על תנועות חשודות באזור, הם פוחדים פחד מוות מפיגוע ולכן מתחילים לירות באוויר. // כל זה יצר מצב חדש. מסתננים כמעט שלא מגיעים. גם ההברחות הפליליות

צומצמו מאוד: העבריינים נמנעים מלהבריק אמצעי לחימה כדי שלא ייתפסו כטרוריסטים ויסתכנו בירי מסיבי של החיילים המצרים, ולכן מסתפקים בהברחות סמים שאותם הם יכולים להשליך בשקים מעבר לגדר. // חשוב לזכור שהגדר לבדה לא הייתה מסוגלת להשיג את

התוצאה. תשאול המסתננים שכבר נכנסו מלמד שלמצב החוקי שלהם בארץ יש משמעות אדירה בשאלה עד כמה להשקיע את המאמץ בהסתננות לישראל או להעדיף הגירה לאירופה. ההצלחה היא שילוב של שני מרכיבים: האפקטיביות של המכשול הפיזי, שבינתיים מוכיחה את עצמה יפה, והידוק החגורה המשפטית היוצר מצב שבו השוקלים להסתנן ידעו שהם לא יקבלו שום מעמד חוקי בארץ.